

**РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙСТРА
ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ
(50-70 РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)**

Сучасні соціально-економічні зміни, що проходять у суспільстві, висувають на перший план проблеми оновлення змісту професійно-технічної освіти відповідно до потреб ринку праці в Україні. Професійно-технічні навчальні заклади мають відповідати тим запитам, які висувають підприємства-замовники кадрів, а саме здійснювати підготовку професійних, конкурентоздатних кваліфікованих робітників.

Модернізація системи професійної підготовки, виникнення змін у техніці та виробничих технологіях, розвиток інформаційного суспільства, вимагають зростання рівня професійно-педагогічної компетентності інженерно-педагогічних працівників.

Так, у Білій книзі зазначається, що «Інноваційний розвиток професійно-технічної освіти гальмується неготовністю багатьох педагогів до інноваційної освітньої діяльності, сприйняття і застосування інновацій» [2, с.114].

У цьому контексті набувають значення дослідження періоду другої половини ХХ століття як найбільш результативного у розвитку професійно-технічної освіти [5]. Вивчення та об'єктивна оцінка історичного підґрунтя, окреслення професійних вимог до майстра виробничого навчання, його функціональних обов'язків дозволить удосконалити навчально-виховний процес, відшукати найбільш оптимальні шляхи розвитку вітчизняної системи професійної підготовки робітників.

Питання педагогічної майстерності майстра виробничого навчання у своїх працях висвітлювали Г.Басаргіна (педагогічні умови підвищення професіоналізму майстрів виробничого навчання), О.Кривошеєва (формування

професійної етики), В.Кузнецов (розвиток педагогічної культури), Ю.Горба (педагогічна підготовка викладачів спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання ПТНЗ), В.Олійник (управління підвищення кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти).

Історичні аспекти підготовки майстрів виробничого навчання знайшли своє відображення в ряді досліджень, а саме О.Щербак (підготовка майстрів виробничого навчання в індустріально-педагогічних технікумах України у 1967-1994 рр.), В.Зайчука (підготовка кадрів у профтехучилищах сільськогосподарського профілю в Україні у 1969-1994 рр., О.Коханка (підготовка кваліфікованих робітничих кадрів з середньою освітою в Україні у 1969-1994 рр.).

Майстер виробничого навчання у профтехучилищі є центральною фігурою в навчальному процесі, він навчає професії і є основним вихователем учнів. Не викликає сумніву, що однією з основних умов поліпшення якості навчання і виховання робочих кадрів є безперервне підвищення педагогічної майстерності і технічної грамотності майстрів.

У 1959 р. був прийнятий закон СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР», яким передбачалося створення системи професійно-технічної освіти на основі реорганізації всіх існуючих типів навчальних закладів трудових резервів у денні та вечірні міські професійно-технічні училища з терміном навчання від одного до трьох років та у сільські професійно-технічні училища з терміном навчання один-два роки [6, с.468]. Перехід на новий етап підготовки кваліфікованих робітників вимагав розробки нових навчальних планів і програм профтехосвіти, що сприяло оновленню знань та умінь викладачів і майстрів виробничого навчання відповідно до вимог розвитку науково-технічного прогресу [3, с.85]. Особлива увага приділялася підвищенню фахової підготовки майстрів

виробничого навчання. У 50-ті роки ХХ ст. понад 40% майстрів мали незакінчену середню і початкову освіту [6, с.88]

Підвищувався рівень загальноосвітньої підготовки кваліфікованих робітників, а саме у 1960 р. 96,6% учнів ремісничих училищ і 76,7% учнів шкіл ФЗН мали освіту за обсягом 7-10 класів [3, с.85]. Ситуація, що склалася, також вимагала підвищення фахової підготовки інженерно-педагогічних кадрів. Тому в обласних управліннях були організовані курси на місцях, під час яких викладачі кафедр педагогічних інститутів читали лекції з педагогіки, психології та методики, а досвідчені працівники профтехучилищ - з методики викладання загальнотехнічних і спеціальних дисциплін [там само]. Це, беззаперечно, забезпечувало відповідне фахове зростання педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти.

У жовтні 1959 року була прийнята постанова «Про заходи по дальшому поліпшенню добору, підготовки і виховання кадрів». Протягом двох років у професійно-технічні навчальні заклади республіки було направлено 1000 випускників вищих навчальних закладів і технікумів. Більше ніж 1400 чол. з числа працюючих у системі профтехосвіти закінчили заочне та вечірнє відділення інституту чи технікуму [6, с.88]. В зв'язку з цим були відкриті інженерно-педагогічні факультети при багатьох інститутах.

Так, у довідці «Про хід виконання Українським республіканським управлінням та навчальними закладами трудових резервів Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток народної освіти в Українській РСР» вказано, що значну роль у підвищенні рівня компетентності майстра в начальних закладах відігравали постійно діючі семінари-практикуми з вивчення нової техніки, прогресивної технології виробництва та передових методів праці, які проводилися найбільш кваліфікованими робітниками навчальних закладів, інженерно-технічними робітниками та передовими робітниками-новаторами підприємств. Протягом 1959 р. на таких семінарах-

практикумах підвищили свою кваліфікацію близько 1000 майстрів виробничого навчання та викладачів спеціальних дисциплін» [5].

Особливу увагу обласні управління приділяли зміцненню кадрів навчальних закладів профтехосвіти, а саме майстрами виробничого навчання, за рахунок кращих виробників промисловості й сільського господарства, які мали спеціальну освіту і виробничий стаж не менше трьох років.

З метою піднесення ролі інженерно-педагогічних працівників у підготовці кваліфікованих робітників були встановлені Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 29 серпня 1956 р. почесні звання «Заслужений майстер професійно-технічної освіти Української РСР» та «Заслужений учитель професійно-технічної освіти Української РСР» [6, с.79]. Не викликає сумніву, що це спонукало педагогічних працівників до фахового зростання та саморозвитку.

Згодом, у жовтні 1969 р. відбулася ще одна важлива подія у відзначенні системи професійно-технічної освіти: Президія Верховної Ради УРСР встановила почесне звання «Заслужений працівник професійно-технічної освіти Української РСР» [6, с.95].

Завдяки вжитим заходам, на початку 1969 р. якісний склад інженерно-педагогічних працівників значно покращився: 99% викладачів мали вищу спеціальну середню освіту, а 82,5% майстрів виробничого навчання мали вищу і середню освіту [3, с.88]. Але і ці досягнення не задовольняли вимогам часу. Тому з метою підвищення рівня науково-теоретичної та методичної підготовки викладачів та майстрів виробничого навчання у тому ж 1969 р. був створений Харківський філіал Всесоюзного інституту підвищення кваліфікації керівних працівників та спеціалістів профтехосвіти. В 1970 р. був здійснений перший набір до груп майстрів виробничого навчання профтехучилищ на інженерно-педагогічні факультети Вінницького філіалу Київського політехнічного

інституту та Миколаївського філіалу Одеського інженерно-будівельного інституту [там само].

Для підвищення професійних здібностей майстрів виробничого навчання, з метою практичного опанування ними сучасної техніки та технології, обміну досвідом з передовиками виробництва з 1972 р. було організовано стажування на кращих підприємствах України, а також підвищення їхньої кваліфікації на курсах з відривом і без відриву від виробництва у навчально-методичних кабінетах [5]. У той час було введено переатестацію педагогічних працівників училищ (кожні 5 років), що стало важливим стимулом для підвищення кваліфікації і є актуальним і на сьогоднішній день.

Отже, аналіз науково педагогічної літератури свідчить, що у 50-70 роках минулого століття постійно зростали вимоги до професійних якостей майстрів виробничого навчання, що дало змогу виконувати їм багато різноманітних функцій і, як результат, поступово здійснювати перебудову та розвиток професійно-технічної освіти.

Література

- Библиотечка мастера производственного обучения: Сб. 2. –М.: Высш. шк., 1984. – 120 с.
- Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В.Г.Кременя, - К., 2009.
- Олійник В.В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти: Монографія. – К.: Міленіум, 2003. - 594 с.
- Попова Т.І. Педагогічні умови організації виробничої практики у професійно-технічних училищах швейного профілю в Україні (друга половина ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. / Т.І.Попова. – Харків: Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди, 2007. – 21 с.

- Попова Т. Роль майстра виробничого навчання в організації виробничої практики учнів професійно-технічних училищ швейного профілю (друга половина ХХ ст.) / Т.Попова // Збірник наукових праць. Історико-педагогічний альманах / - Умань., 2008. – Вип.2. - С.36-41
- Профтехосвіта України: ХХ століття: Енциклопедичне видання / За ред. Н.Г.Ничкало. - К.: Вид-во «АртЕк», 2004. – 876 с.: іл.